

HÉTKÖZNAPI HŐSEINK

Petőfi Brigád Általános Iskola, Kúla

Készítették: **Gonclik Tímea, Balla Marianna, Krisztián Szabolcs**

Felkészítő tanár: **Cvetanović Márta**

Jakobey Károly festő

A Szabadkai Városi Múzeum egyik kiállításán látta meg iskolánk odalátogató csoportja Jakobey Károly Deák Ferencről készült egészalakos festményét. Az óbecsei Than Emlékházban a Mária Teréziáról készült festményével találkoztunk. Felmerül a kérdés: milyen lokálpatrióták vagyunk, ha szülővárosában teljesen feledésbe merült alkotói tevékenysége?

A festőművész az akkor divatos akadémiai realizmus keretében alkotott. „Akadémiai festészek” is nevezték régen. Kúlán született orvosi családban. Az adatokra a kúlai Szent György katolikus plébánia anyakönyvei alapján összeállított könyvben bukkantunk, a 724. oldalon, a 07 101-es sorszám alatt. Édesapját Jakobey (Jakobei) Jánosnak hívták, édesanyját Koromzay Karolinának. Az ő szüleikről nem szerepel semmilyen adat. Ezek alapján feltételezzük, hogy Újverbászról települtek át, mert az első gyermekük, Sándor János Ferenc 1823-ban ott született. Teréz Barbara rövid életű volt, 1825-től 1831-ig élt. Károly János 1826. augusztus 17-én született Kúlán. Húga, Laura Zsuzsanna 1828-ban, öccsei, József György és Imre Augustus 1830-ban, ill. 1831-ben látták meg a napvilágot. A családról a továbbiakra vonatkozóan nincs adat.

Jakobey Károly az elemi szülővárosában végezte, az első grammatikai osztályt a szomszédos városban, Verbászon. Ez a gimnázium a mai felső tagozat lehetett. A család ezután Bajára költözött, ahol az édesapa rendelőt nyitott. A fiú tehetsége igen korán megmutatkozott, mivel 13 évesen Pestre került Marastoni Jakab festőiskolájába. Egy évre rá a bécsi képzőművészeti akadémia növendéke lett. Elképesztő, ha arra gondolunk, velünk egyidős korában ilyen kiemelkedő tehetség volt már! Ő nem válogatott a munkában, állatképeket festett, tájképeket készített, majd festette és restaurálta a templomokat. Lassan feladta művészi törekvéseit, és mesteremberré vált. Cégének neve is volt: Jakobey és Társai.

Nagyon kevesen kutatták a művészt, emlékezete megfakult. Kalapis Zoltán írt róla. Ausztriában és Magyarországon ma több templom őrzi emlékét oltárképein. Ahol többalakos kompozíciókról volt szó, ott az angyalok, szentek arcait környezetében élő ismerőseiről festette. Leginkább az ember érdekelte, a „teremtés koronája”, ahogyan naplójában arcképeiről ír. Ő készítette a topolyai kálváriadomb stációinak képeit. (Később felújították őket, de ma már nincsenek a helyükön.) Számos munkáját, sikerültebb oltárképeit, portréit a Szabadkai Városi Múzeumban őrzik: Széchenyi István képmását, a haza bölcsét, Deák Ferencet ábrázoló festményét, amelyet a városi tanács rendelt meg tőle. Ezt egy fotó alapján festette meg.

A művész sokat dolgozott a Hódságtól nem messze fekvő Filipova (ma Szentfülöp, Bački Gračac), továbbá Bajmok, Őrszállás (Stanišić), Szivác templomában. Itt a mennyezetet díszítette a Mária neve templomban. Oltárképei Zomborban, Horgoson, Palánkán,

Temerinben és Ókérén a Szent Mihály főangyal templomban található meg. Ez utóbbit 1880-ban festette ki. Teljes lényével az egyházművészetet szolgálta. A horvátországi Valpovóban is megtalálható az oltárképe.

A festő végül Filipovára jött el, sokat betegeskedett. Három gyermeke született Ónódy Annától (Ilona, Viktor és Kornélia), de elvált tőle, aki később Jakobey pályatársának – vetélytársának – a felesége lett. A rendezetlen családi helyzet kikezdte Jakobey egészségét, szívbeteg volt, kínoztta a magány. Lotz Károly műtermében érte a halál 65 évesen, 1891. július 14-én. Onnan kísérték utolsó útjára a Németvölgyi temetőbe Budán.

Jakobey Károly előtt fényes karrier állhatott volna, de bácskai templomfestővé vált. Tehetségével nagyobb hírnévre tehetett volna szert. Igényességét a megélhetés miatt az évek folyamán feladta.

A Népkörben indítványozzuk, hogy egy emléktáblát helyezzen el a vezetőség. Juhász György esperesplébános a templomudvarban helyezne el emlékművet. Így méltó emléket állíthatnánk a művésznek, akiről sajnos nem maradt arckép vagy önarckép, és azt sem tudjuk, hogy szülőháza hol lehetett. Lelkes aktivistákkal karöltve az a javaslatunk, hogy Baja városával közösen pályázzunk egy határon átívelő projektumra, így ápolhatnánk emlékét tovább. Külának nincs más híres festőművész szülőtte, ezért egy létesülő művésztelep felvehetné a nevét. Szerintünk a művészetkedvelők számára szervezni lehetne egy körutat Jakobey nyomában: egész Bácskát átölelő út lenne ez. Az utókor így jóvátehetné a mellőzött művészt ért hátrányt. Reméljük, közösségünk a 9 év múlva esedékes 200. évfordulóra támogatja ötletünket, kiadvánnyal emlékezik meg a művésről és alkotásairól.

Forrás:

Két évszázad emlékére. Kúla, 1971, Kúlai római katolikus egyházközség, 183.

Jakobey Károly. *Hét Nap*, LXII. évf. (2007. október 24.) 43. sz.

Internet (festmények).

Paul Scherer: *Familienbuch der katholischen Pfarrei St. Georg Kulain der Batschka 1771–1943, mit der Filialen.* Kirchdorf am Inn, Heimatortsgemeinschaft (HOG) Kulain der Batschka, 2007.

Szóbeli közlés: Hevér Judit zenetanárnő, kántor, Ókér.

Fotók: Az ókéri templom oltárképe (Szent Mihály főangyal)

Korbai Károly honvédtiszt

Korbai Károly személyének emléke kihullott a kúliai emlékezetéből. Dolgozatunkkal egy rendkívül értékes emberre szeretnénk felhívni a figyelmet. A szellemi otthonteremtéshez tartozik azok számontartása, kik egykor sokat tettek a hazáért.

A kúlai református-evangélikus temetőben található egy nagyon mutatós fekete márványoszlop, jelképesen befejezetlen oszlopfővel. Március 15-én a megemlékezés alkalmával Papp Róbert ny. tanár kezdeményezésére ebbe a temetőbe is viszünk koszorút. Néhány dal is felcsendül. Az oszlopon ez a szöveg olvasható:

*Ev. ref. német tanítónak magyar fia, a szabadságharcban honvédtiszt, majd ügyvéd,
birtokos, megyebizottsági tag. Egyházmegyei tanácsbíró, ki életében hő szívvél, hittel
munkált, holta után vagyonával áldozva hazája s egyháza javára. „
Nemes lélek volt.
Legyen emléke áldott!”*

Az oszlop oldalán ez áll: „szül. Újverbászon 1829. I. 24-én, meghalt Kúlán 1894. június 4-én”. E rövid sorok elgondoltatnak arról, hogy a „népek tavaszán” egy 18-19 éves ifjú, aki csupán 4-5 évvel volt idősebb, mint most mi, a forradalmárok közé állt, önkéntes lett a 39/2. számú gyalogezrednél. Honvédtisztként harcolt, majd fényes pályát futott be világi és egyházi téren egyaránt.

Részt vett a délvidéki harcokban. Őrmester, 1849. IV. 26-tól hadnagy a 33/3. gyalogezredben (111. honvédszászlóalj) a péterváradi várórségnél. A vár feladása után besorozták az 59. gyalogezredhez. 1851. V. 5-én leszerelték. 1867-től a Bács megyei honvédegylet tagja. Vagyonos polgárként Baranya és Bács megye református egyházának tanácsbírója. 1876-tól a németes hangzású Krob vezetéknévét Korbaira magyarosította.

A szabadságharcra emlékezve minden évben számot kell adnunk nemzeti létünkéről, sorsunkról. Azt halljuk, 1848.március 15-e üzenetének időszerűsége mint bűvópatak újra és újra a felszínre hozza nemzeti sorskérdéseinket. Időről időre mint forráshoz térhetünk vissza hozzá.

A nemzeti emlékezést elengedhetetlen életben tartani. Március 15-e jelképpé vált. Egy fiatal, bátor hős életműve nemcsak „negyvennyolcnak nagy idejében”, hanem ma is időszerű. Bizonyítja azt, hogy a soknemzetiségű közösségben közösen is ki lehet állni ugyanazokért a célokért.

A szavalócsoporthoz tagjaként vettünk részt a megemlékezésen. Korbai Károly síremlékénél más vallásúak is megjelentek, mert az eszme összekovácsol bennünket. Javasolni fogjuk, hogy a történelemórán foglalkozzunk a szabadságharc e kiemelkedő alakjával. Élete, de halála napja is az összetartozást juttatja eszünkbe. Ne csak az év egy napján emlékezzünk hőseinkre!

Forrás: Szóbeli közlés – Papp Róbert ny. tanár.

KORBAI KÁROLY

EM. REF. NEMET TANITÓNAK MAGYAR FIA,
A SZABADSÁGHARCZBAN HONVÉDTISZT,
AZAD BÖVÉN BÉRTOROS, MECEVEDTISZAI TAG,
EGYHÁZMEGYEI TANÁCSBÍRÓ,
KI ÉLTÉBEN HŐ SZÍVVEL, HITTEL MUNKÁLT
HOLTA UTÁN VAGYONÁVAL ÁLDOZOTT,
HAZÁJA S' EGYHÁZA JAVÁRA.

NEMES LÉLEK VOLT,
LEGYEN EMLEKE ÁLDOTT!

Szakácsy Sándor, a kúlai Népkör alapítója

A Népkör megalapítóját tisztelhetjük Szakácsy Sándor plébános személyében. Minden kúlai magyar sajátjának érezte és érzi ezt a művelődési egyesületet. Nincs olyan ismerősünk, aki mint gyermek, ifjú, majd felnőtt meg ne fordult volna benne szereplőként, szakcsoporti tagként, olvasóként, szervezőként, nézőként, vagy esetleg önkéntes munkájával járult hozzá a fennmaradásához.

Kúla művelődéstörténetében jelentős esemény volt a Népkör 1868. február 2-i megalakulása. A szabadkai 1872-ben, az eszéki néhány évvel később jött létre a Délvidéken. Így a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség adatai szerint a kúlai Népkör a legrégebbi a hasonló jellegű egyesületek között. Csak 1873. április 29-én jelent meg a belügyminiszternek az „egyleti nyilvántartást és ellenőrzést szabályzó rendelete”. Ha a kúlai Népkör társadalomban elfoglalt helyét akarjuk meghatározni a megalakulás idejére vonatkozóan, olyan társuláshoz sorolhatjuk, amely művelődést és igényes szórakozást szeretett volna nyújtani a tagság részére. „Olvasó-és társaskör” volt annak idején tevékenységének a meghatározása.

Az egylet jegyzőkönyvének adatai szerint: „A Népkör azzal a céllal alakult, hogy a benne összegyűjtő emberek, gazdák kicseréljék gondolataikat, véleményeiket, megvitassák a gazdasági helyzetet, egyszóval azt, mi újság a világban, persze a faluban.”

A sokáig féltve őrzött könyv sajnos mégis elveszett. Ezért pénztárkönyvekből, jegyzőkönyvekből, újságokból, jegyzetekből állhat össze a művelődési intézmény története. Feljegyezték azt is, hogy a Népkör 25 évenként ünnepelt. A könyvtárnak kezdetben külön termet béreltek.

Az alakuló közgyűlést Szakácsy Sándor kezdeményezésére tartották meg. Ő ismertette a jelenlevőkkel (mintegy harminc emberrel) a Népkör megalakulásának jelentőségét. Felolvasta a javasolt alapszabályzatot, melyet később elfogadtak. Ezután kihirdették, hogy megalakult a kúlai Népkör.

Következett a választmány tagjainak megválasztása. Elnöknek Móricz László szolgabíróvá választották meg, alelnöknek Szakácsy Sándor plébánost, jegyzőnek Bocskai József tanítót, pénztárnoknak Dudás Jánost. További húsz személyt választmányi tagnak. A felsoroltakon kívül még a következők neve ismert: Kovacsics Emil, Waály István, Bodnár Imre megyei esküdt, Weis Sándor, Halecker Ede, Büchler József, Dudás József, Eper Pál, Fárbás Márton, Schlagetter... Egykori vezetőségi tag volt még: Deák Béla, Bálint József, dr. Waály Emil, dr. Récsey Ede, dr. Ormay Kálmán, dr. Ott Ferenc, Tolnay János. A közgyűlést a templom melletti épületben, Czucz János házában, „Mari néni kávézójában” tartották.

Kúla minden nevesebb polgára a választmány tagja volt. Ebből látszik, hogy a Népkör megalakulása idején milyen nagy jelentőséget tulajdonítottak az eseménynek, illetve az intézménynek. A névsort olvasva ismerős vezetéknevekre bukkanunk: Bodnár, Dudás, Eper, Fárbás, Bálint. E családnevek ma is jelen vannak városunkban. Dr. Récsey Ede jogász, földbirtokos volt. A temetőben emeltetett kápolnát, amely mára már romos állapotba került.

Szakácsy Sándor Palánkán született 1817. április 3-án. 1840. augusztus 17-én szentelték pappá, majd káplánként tevékenykedett Nemesmiliticsen (Svetozar Miletic), Hódságon. 1850-től Újvidéken folytatta munkáját. 1856-ban helyezték Kúlára, ahol plébánoshelyettes,

majd 1857-től plébános lett, később, 1871-tőlesperes, végül a címzetes kanonok címet kapta 1869. szeptember 29-én. 1872 és 1887 között a Tiszai Főesperesség kúlai kerületi esperese.

A településen közkedvelt személyiségnek számított, és a XIX. század második felében ő kezdte kibontakoztatni, szervezni a művelődési életet. Már az osztrák–magyar kiegyezés évében, 1867-ben az őt körülvevő hasonló gondolkodásúakkal előkészítette a Nép kör megalakítását, ezzel is nyomot hagyva az akkor még inkább falu, mintsem város, de már polgárosodásra hajló lakosság életében.

Hivatástudata közismert volt. Többek között ő építtette a temetőben a kápolnát is, azon a területen, melyet Czucz József földbirtokos (1807–1875) adományozott a római katolikus temető kialakítására. A kápolna Szent Rókusnak és Szent Vendelnek van szentelve. Búcsújuk alkalmával, 8. hó 16-án, illetve 10. hó 20-án magyar, majd német nyelven tartottak misét régen. Két ízben, 1836-ban és 1873-ban pusztított kolera. Akkor fogadták meg a hívek, hogy tisztelni fogják e szenteket.

Szakácsy Sándor a kápolnában nyugszik. Szentélyén a következő szöveg olvasható: „E szent helyen nyugszik Szakácsy Sándor tisz. kanonok, kiérd. esperes, kúlai plébános. Született 1817. április 3-án, meghalt 1887. december 17-én. Szendergő porait béke lengje körül.” A kápolna fölötti márványablán a felirat: „Kedves volt Istennek és embernek, emléke áldásban vagyon. Von Gott und dem Menschen war ergeliebt sein Andenken ist in Segen.” A kápolna freskóját iskolánk egykori tanulói, a Prekajac ikerlányok festették meg.

A Szakácsy Sándor által megálmodott alapelve gondolat a mai napig érvényes és érezhető a Nép kör munkájában. Az utókor a hálája jeléül bekeretezett nagy méretű képet helyezett el róla a színpad mögötti falra, a fő helyre.

Érdemes áttekinteni, hogy a 31 évi munkássága alatt hogyan változott meg az olvasókör arculata. Az első választmányi ülést 1868. február 7-én tartották. A meglevő terem mellett még kettőt béreltek. A későbbiekben megrendeltek újságokat is. 1872-ben ipari foglalkozásokkal kapcsolatos újságokat vettek. Járatták az Igazmondó, a Hon, a Gazdasági Lapok, a Bolond Miska, a Képesújság, a Zastava, a Neuzeit, az Ungarische Lloyd című lapokat. Az újságok hazavitelét is engedélyezték 10 krajcárért, de három napon belül vissza kellett hozni. 1873-ban elhatározták, hogy bált rendeznek, a bevételt a könyvtár javára fordítják. A továbbiakban megvásárolták a Földbirtokosok kézikönyvét, A földművelés érdekei c. kiadványt, a Jogi tanácsadót és a Magyarország folyóiratot. 1898-ban megrendelték a Kúlai Hírlapot.

E munka írása közben döbrentünk rá, milyen hosszú idő telt el a Földbirtokosok kézikönyvének megjelenése és az internet elterjedése között. Mégis jelenünk és múltunk ezer szállal kötődik egymáshoz. Azóta is a mindennapi kihívásokkal kell szembenézni, habár csaknem másfél évszázad telt el. Továbbra is toboroznak tagokat a Nép körbe minden ősszel. Az óvodásoktól kezdve folytatjuk a hagyományokat. Mi tisztelettel nézünk fel azokra a tablókra, melyek az egykori választmányi tagokat örökítik meg. Örülünk, hogy intézményünk a helyi értéktárba is bekerült.

Egy év áll rendelkezésünkre, hogy méltó módon megemlékezzünk Szakácsy Sándor plébánosról és a Nép kör évfordulójáról. A logó tervezése már folyamatban van. Mi is jelentkezünk szervezői munkára, a vendégcsoportok fogadására, ezzel éltetjük tovább az egyesületünket. Addig is szorgalmasan járunk a táncpróbákra, kórusfellépésekre, gyöngyfüzésre, szavalóestre, színjátszó körbe – mert a Nép kör a miénk.

Forrás:

A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár archívuma: archivum.asztrik.hu – internet.

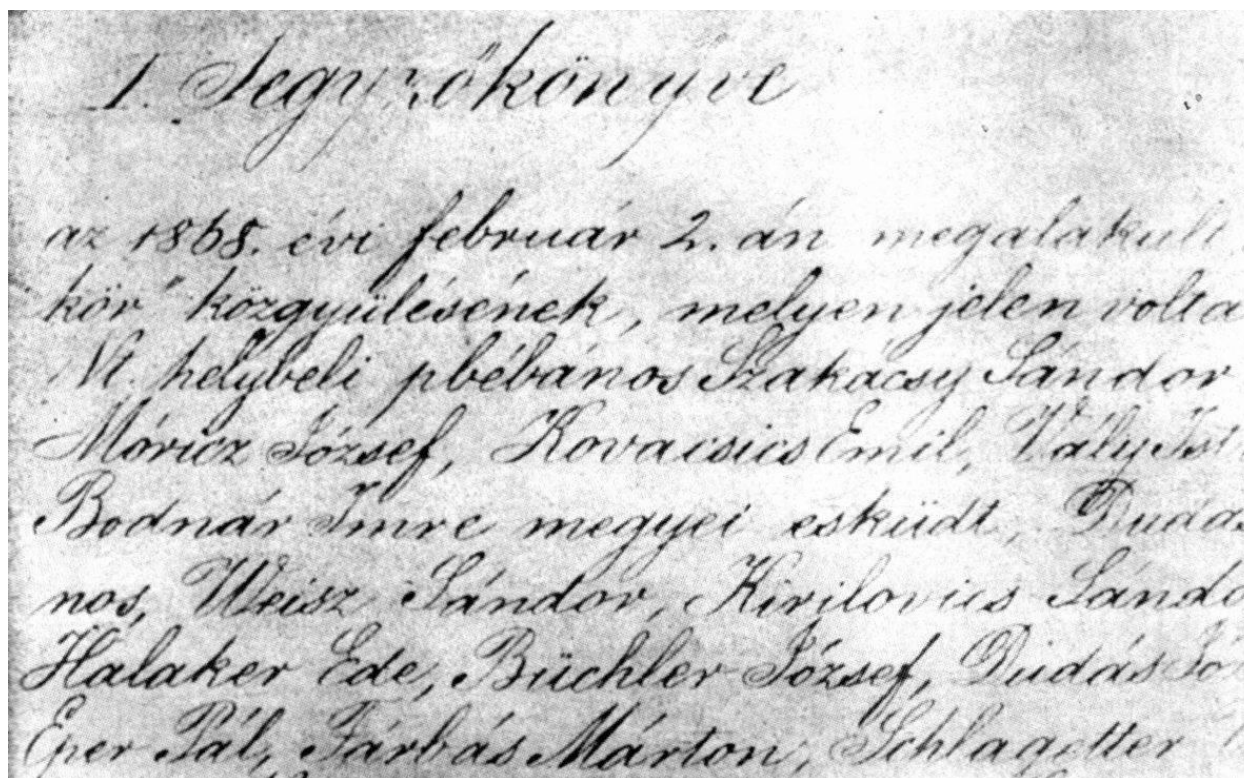
Két évszázad emlékére. Kúla, 1971, Kúlai római katolikus egyházközség, 91.

Juhász András: A kúlai Népkör 140 éve. Dokumentumok és tények tükrében. Újvidék, 2008, Forum, 6–9.

Szóbeli közlések.

Kép:

Az alapító jegyzőkönyv részlete

A Közgazdasági Középiskola emléktáblájának nyomában

Kúla a II. világháború végéig háromnyelvű város volt. Ezt bizonyítja az az emléktábla is, melyet dolgozatunkban tárgyalunk. A mostani helybéliek közül kevesen tudnak e tábla létezéséről.

A Tito marsall utcában található a mai Közgazdasági Középiskola épülete, amelyet a hajdani Árpád utcában emeltek a járásbírószámára 1935-ben. Mellette a polgári iskola látható a régi felvételeken.

Mi a középiskola bejáratánál a folyosó falán leltünk rá a márványlapra, amely nagyjából 50×80 cm nagyságú. Szerb, magyar és német nevű személyek neve van feltüntetve aranyozott betűkkel. Ők voltak az építkezés részvényesei, támogatói. Leđenac Đuro polgármester, ügyvéd, közösségi elöljáró neve mellett a magyar, ill. német vonatkozásúakat írtuk ki. Leđenac sokat tett a járdák cementes kitéglázásáért és a város fásításáért. Ekkor ültették a csatorna menti jegenyesort.

A tanácstagok közül dr. Kósa György köztisztviselőként álló orvos volt városunk szülötte. Molnár Tibor a Magyar Szóban közölt részletes cikket róla:

Dr. vasvári Kósa György a Bács-Bodrog vármegyében fekvő Kúlán látta meg a napvilágot 1893. március 10-én. Szülei Kósa György és Ebend Etel voltak. Ő a kalocsai gimnáziumban érettségizett, majd a bécsi orvostudományi egyetemen folytatta tanulmányait, ahol a háború kirobbanásával 1914. augusztus 4-én acs. éskir. 4. (bécsi) gyalogezredhez vonult be. A kiképzést követően a cs. és kir. 76. (soproni) gyalogezredhez osztották be, majd 1915-től a cs. és kir. 45. sz. állandó kórházvonaton teljesített szolgálatot. A legtöbb ilyen szerelvény a 10. isonzo-i csata idején közlekedett.

Beosztott orvosként kezdetben hadapródként (kadét), majd zászlósként, végül hadnagyként szolgált. A 45-ös kórházvonat 1915–16-ban főleg az orosz hadszínteret – főleg Dél-Tirolt – járta.

Hősi szerencsén túlélte a háborút. Szolgálatiáért kiérdemelte a Koronás Arany Érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján.

A háború végeztével visszatérhetett tanulmányaihoz: Berlinben szerezte meg az orvosi oklevelet. A diplomázást követően Berlinben dolgozott, majd a budapesti Gellért fürdőben vállalt fürdőorvosi állást. 1928-ban szülei hívására visszatért szülővárosába. Feladva a fényes karrier lehetőségét, magánrendelőt nyitott itt. 1935-től községi orvos volt. Két gyermeket nevelt föl: Valériát és Endrét. 1945-ben a kúlai egészségház és szülőotthon igazgatójának nevezték ki.

Negyven éven át dolgozott a kúlaiak testi-lelki egészségéért. Szívesen felkereste a betegeket, és ingyen kezelte a szegény rászorulókat. A nép emlékezetében jó cselekedetei révén napjainkig megmaradt. Az idősek szüleit, nagyszüleit gyógyította.

A család a mai új posta helyén álló Josip Kramer utcai házban lakott. A leszármazottai ma már nem itt élnek. Lánya, dr. Nagy Valéria és unokája szintén orvosok. Dr. Kósa Endre fogorvos volt, gyermekei is Kishegyesen dolgoznak orvosként. Dr. Kósa György 1968. okt. 29-én hunyt el. A temetőben nagyméretű fekete gránit síremléket emeltek hozzátartozói a kápolna közelében.

Glässer Lajos gazdag kereskedő, két tanya tulajdonosa volt. Leánya, Körmöczy Gizella ma 84 éves, nyugdíjas tanítónő, ma is aktív kórustag. Negyven éven át tanított az iskolában.

Az ő elmondása alapján tudjuk, hogy édesanyja, Margit készítette 1929-ben az Iparos Dalárda zászlaját. A zászlót ma is nagy becsben tartják a Népkörben. Glässer Lajosék másik lánya, Ilona szovjet lágerban halt meg. A családi sírbolt a református-evangélikus temetőben található.

Mátéfi Imre varrógépjavító volt. A Đuro Strugar utcában lakott. Háza helyén most kínai üzletet nyitottak. Nevére az Ipartestület tábláján akadtunk, amely az 1885-ös alapítás 50. évfordulójára készült 1935-ben.

Blantz Ferenc kocsmáros volt az akkor Németfalunak nevezett városrész középső utcájában. Táncmulatságokat is szervezett vasárnaponként. Ma főleg a montenegrói telepesek leszármazottai élnek ott. A kocsmá épülete most az egyesületük, a Durmitor székhelye lett. Az épületet felújították, jó állapotban van.

Art (Arth) Béla neve szintén az Ipartestület tábláján tűnt fel. 1934-ben vált a testület tagjává. Képeretgyárat működtetett, de a II. világháború után már nem volt nagy keletjük a rámaáknak. Leszármazottjai ma is Kúlán élnek, ugyanabban a házban.

Nagy Lajos, mentorunk dédapja, gazda volt. 1883. március 25-én született. Az I. világháborúban az Osztrák–Magyar Monarchia katonájaként vett részt a ceri ütközetben. Doberdót is megjárta, ahonnan szerencsésen hazatért. Egy fényképen fiatalon katonaruhában látható népes családja körében. Háza a Petar Drapšin utca 51. szám alatt állt. Hosszú életet élt, 1977 júniusában hunyt el 94 éves korában.

A Szukola vezetéknév elterjedt városunkban, emiatt nem derült fény Vince és István kilétére. Földművesek lehettek. Kádár Károly utódait nem találtuk, e vezetéknév kiveszett nálunk.

Herceg Radivoj – Rado hentes emléke hősiessége révén maradt fenn: 1945-ben tudomására jutott, hogy a verbászi selyemgyárban német gyermekeket tartanak fogva. Egy üszőt vitt el levágni, hogy ne éhezzenek.

A Kúláról szóló szerb, magyar vagy német nyelvű monográfiák nem említik e tárgyi emléket, melyet mi kutattunk. Az ipartestületi táblát a vállalkozók székházában őrzik a Svetozar Marković utcában.

Megpróbáltuk elképzelni, hogy az I. világháború és Trianon után milyen nehéz lehetett a beilleszkedés a Jugoszláv Királyság létformájába. Szerepvállalásukkal hozzájárultak szűkebb pátriánk fejlődéséhez. Elhivatottak voltak, a közösség érdekeit tartották szemelőtt, és a többnemzetiségű város szellemiségét ápolták.

Végül Bethlen Gábor szavait idézzük: „Úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk!” Ez manapság is időszerű. Nézzünk fel hétköznapi hőseinkre!

Forrás:

Franz Blantz: *Kula und seine Deutschen*. Ostfildern, 1976.

Molnár Tibor: Egy bácskai orvos a Nagy Háborúban. *Magyar Szó*, LXXIV. évf. (2017. V.15.) 109. sz.

Szóbeli közlés: Körmöczy Gizella, Cvetanović Márta.

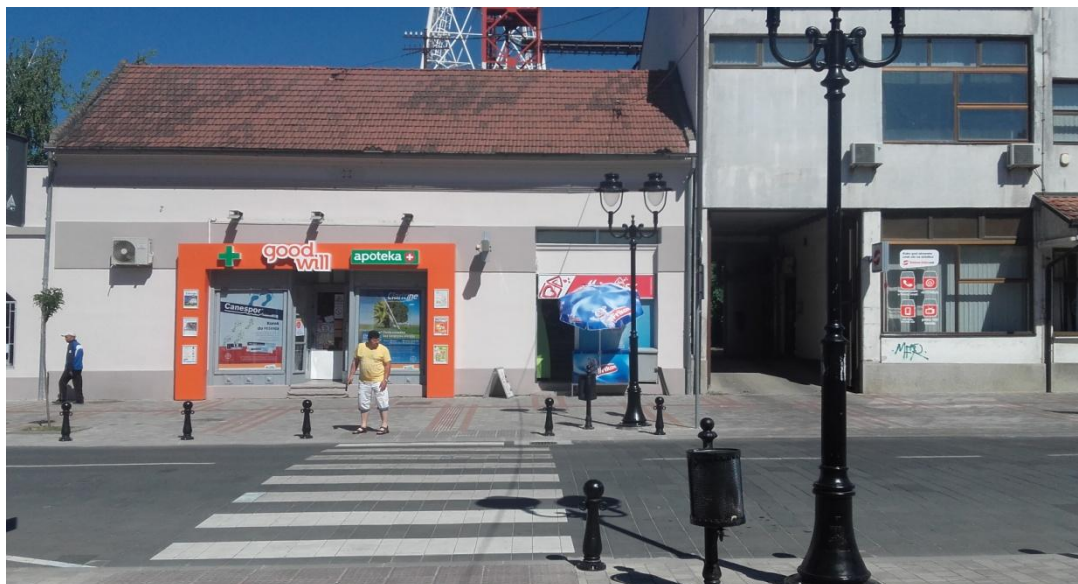
Két évszázad emlékére. Kúla, 1971, Kúlai római katolikus egyházközség, 169.

Fotók:

A Közgazdasági Középiskola emléktáblája

Dr. Kósa György sírja

Az egykori Kósa-ház helye

Scherer Lőrinc vértanú pap

A kalocsai érsekség adatai szerint Kúlának 1720-tól van állandó lelkipásztora. 1787 óta káplán is segédkezik a plébánia munkájában: előbb egy, később kettő is, az egyik esetleg hitoktatóként. Plébániánk 1749-ben alakult meg, két év múlva lesz 270 éves. Templomunk búcsúját az április 24-ét követő vasárnap tartjuk. A múlt században hosszú évtizedeken át ezen a vasárnapon mindig vásárt rendeztek. A tavaszi vásárt „szent vásárként” is emlegették. 1910-ben 6622 a hívek száma, 1915-ben 6820.

Ilyen környezetben élt a német származású Scherer család. A kúlai születésű lelkipásztorok közé tartozik Scherer Lőrinc mártírhalt pap. Róla a közelmúltig alig tudott valamit a katolikus közösség. Az 1971-ben kiadott Két évszázad emlékére című jubileumi könyvben találunk említést róla csak néhány sorban.

Utánanéztünk a kúlai Szent György katolikus plébánia születési anyakönyveiből készült vaskos kiadványban, milyen adatokat találunk családjáról. 14041-es szám alatt az 1500. oldalon ez áll az édesapjáról: Scherer Lorenz (Lőrinc) szül. 1887. június 10-én, meghalt 1915. január 17-én Kúlán. Mivel a születési adatoknál nem található bejegyzés a helységről, feltételezzük, hogy más településről költöztek ide. Felesége, Gantner Mária Veprődön (ma Krušćić, Kúla község) született 1891. március 7-én. Három gyermekük született: Istrán 1910. július 19-én, Lőrinc 1912. december 26-án és Ádám 1914. szeptember 2-án. Ő két hónaposan hunyt el.

Ennyit tudunk a családról. Lőrinc karácsonykor való születése is külön jelentőségű lehetett szülei számára. Sajnos ő alig háromévesen félárva maradt. Az elemi iskolát Kúlán végezte el, a gimnáziumot Admontban (Ausztriában). Teológiai tanulmányait Szarajevóban és Zágrábban folytatta, Szabadkán szentelték pappá 1936. június 29-én. Az árva, félárva családokból annak idején sok tehetséges fiatal az egyházi pályát választotta, mert családjuk nem engedhette meg magának a taníttatásukat.

Scherer Lőrinc káplán volt Nemesmiliticsen (Svetozar Miletić) 1937-ben, 1938-ban Apatinban, 1940-ben ugyanott hitoktató. A II. világháború kezdetén Cservenkán (Crvenka) adminisztrátor. Tanárai és iskolatársai kivételes képességű teológust láttak benne. Újmisés emlékképére ezt a mottót választotta: „Fogadd el, mindenható Atya, e szeplőtlen áldozatot.” A későbbi események alapján ez valóban próféciaként hangzik. Fiatal életét és tudását Isten szolgálatának szentelte. Ezt az áldozatot el is fogadta az örök Atya: nyolc év múlva, 32 éves korában a Szovjetunióba hurcolták. 1944. december 7-én kezdődött kálváriája. 1947-ben egy Moszkva környéki lágerban (munkatáborban) halt meg.

Tiszteletére a Szent György katolikus templom kertjében emlékhelyet állítottak, amelyet 2015-ben lepleztek le, szenteltek fel és koszorúztak meg. Ez a nyolcadik helyszín, ahol a Délvidék Kutatóközpont, a fővédnök támogatásával emlékhelyet avatnak. Minden településnek fontos, hogy legyen egy olyan mintaképe, mint Scherer Lőrinc, aki a legnehezebb körülmények között is ragaszkodott hovatartozásához, hitéhez.

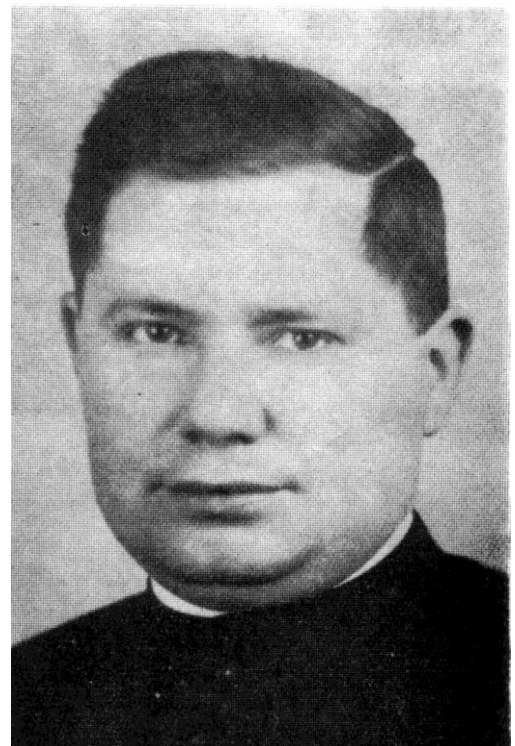
A méltatást, az emlékező gondolatokat Zakar Péter, a Délvidék Kutatóközpont elnöke mondta el. Áldását msgr. Miocs József adta. Közreműködött még a kúlai Szent Cecília énekkar is.

A szerény emlékmű a diktatúra egyházi áldozatának emlékét őrzi. Szerintünk az általános iskolai tananyagban is meg kellene említeni a II. világháború azon végtelen áldozatainak sorsát, kik a papság köréből kerültek ki.

A helytörténeti kutatások tudják a feledéstől megmenteni ezeket a tragikus sorsú embereket, amilyen Plank Ferenc szintén vértanúhalált halt pap volt. Emléktáblát avattak tiszteletére Szivácon 2015. december 10-én. Ő 1944-ben vesztette életét. Egy időben Kúlán is volt állásban. Most a sziváci templom falán elhelyezett emléktábla őrzi emlékét az utókor számára.

A közös emlékezés példaként állíthatja a fiatalok elé az egyházi személyek helytállását a vérzivataros időkben. Scherer Lőrinc iránytű volt az igazság felé a hitfejlődés útján. Egyházi és világi körökben méltányolni kell áldozatát. Mi is ehhez igyekeztünk hozzájárulni kutatásunkkal.

Forrás: *Két évszázad emlékére*. Kúla, 1971, Kúlai római katolikus egyházközség, 98–99.

Berkovits Márk és Rezső iparosok

A Berkovits családról Kúla gazdaságtörténeti feljegyzéseiben kevés adatot találunk. Érdekelt bennünket, hogy testvérekről vagy apáról és fiúról van-e szó.

A kúlai Szent György katolikus plébánia anyakönyveiből készült könyvben bukkantunk rá Berkovics Márk nevére, a 0099-es sorszám alatt. Nincs bejegyzés arról, honnan érkezett városunkba, mikor született. Felesége Stern Rozália volt. Nevéből ítélve zsidó származású lehetett. Gyermeük, Rezső 1872. január 22-én született Kúlán, később Elisabeth Gritzmant vette el feleségül. További adat nem áll a rendelkezésünkre. A fentiekből látható, hogy Berkovits Márk és Rezső apa-fia rokoni kapcsolatban álltak.

Berkovits Márk (a későbbiekben így írta a nevét a kor szellemének megfelelően, vagy cz-vel) a mai Borac nyomda épületét emelte 1906–1907-ben. Ez egy hosszú épület, amely a Lenin utca 9. szám alatt található, kissé beljebb az utcai fronttól. Abban az időben a Szent István nevet viselte az utca. A modern nyomdát jelenleg iskolánk volt tanulója, Korbélits Hortenzia fiatal vállalkozó vezeti, aki készségesen elkalauzolt bennünket. A bejáratnál egy kőtábla felirata hirdeti:

Építtette Berkovits Rezső

1906–1907

Ezen épületben volt az

állami polgári iskola

1913–1928

A polgári iskola a mai felső osztályosokat jelentette, négyéves volt. Az akkori időben nem mindenki engedhette meg magának, hogy gyermekét oda járassa. A polgári iskola új épülete az 1920-as évek végén épült fel az Árpád utcában, amely a mai Tito marsall utca, az épületben pedig az Isa Bajić Általános Iskola kiegészítő tagozatai működnek. Városunkban az első nyomdát Csajági Bernát alapította 1862-ben. Berkovits Márk nyomdája 1879-ben alakult, két munkást foglalkoztatott. Az ipartestület jegyzékébe 1882. október 11-én vették fel. Akkoriban a kúlai ipartestületnek 263 tagja volt, 258 segéddel és 187 inassal dolgoztak. Ennek elnöki feladatait 1893 és 1895 között Berkovits Márk látta el.

1883-ban jelent meg a Telecska nevű hetilap. Az idős helybeliektől tudtuk meg, hogy a mai községháza helyén, a templommal szemben, a nyomda épülete előtt a harácsház állt. Az 1960-as évek közepéig megvolt az épület, és szinte hihetetlen, hogy több mint 300 évvel a törökök kiűzése után a nép emlékezetében megmaradt a dézsma begyűjtésére szolgáló ház neve. Milyen kár, hogy lebontották az újnak az építéskor, és nem helyezték műemlékvédelem alá a nyomdával együtt.

Berkovits Rezső (Rudolf) fiatalon, alig 20 évesen, 1892-ben alapította meg az első magyar selyemszalaggyárat. Az üzem két villamos motorral rendelkezett, 21 munkást foglalkoztatott, valamennyien nők voltak. A gyár képviseletet nyitott Budapesten és Bécsben is. 1896-ban Millenniumi Nagy Éremmel tüntették ki. Az újvidéki vámhivatal akkori adatai szerint Ausztriába és Szerbiába szállítottak árut.

Bács-Bodrogh vármegye egyetemes monográfiája I–II. kötetének CD-n megjelentetett változatán a 451. oldalon olvashatunk róla. Selyemfonalgyárnak és selyemszalagszövőnek nevezi. Kár, hogy nem volt folytatása.

Munkánkban a gazdasági fejlődés két úttörőjét mutattuk be, akik ambiciózus személyek voltak, a közösség fejlődéséhez nagymértékben hozzájárultak. Kúla jelentős ipari központtá fejlődött a XX. sz. végéig. Azóta hanyatlás tapasztalható minden téren.

Az üzemek megalapításáról az utókornak kellene megemlékeznie. Próbáltuk elképzelni, milyen erőfeszítést igényelt egy akkori gyárfelszerelése, milyenek lehettek a hajdani gépek. Sajnálatos, hogy nem maradt ránk mutatóba néhány! Mégis büszkék vagyunk arra, hogy városunk hírneve messzire eljutott a termékek által.

Forrás:

Szóbeli közlések alapján – Korbélits Hortenzia.

Két évszázad emlékére. Kúla, 1971, Kúlai római katolikus egyházközség, 155. old.

Stolz Heinrich

Külát a fémipar központjaként is emlegették a XX. század folyamán. Az alapok elhelyezéséhez sokban hozzájárult a betelepített német lakosság, amely a XVIII. század második felétől érkezett. Ők voltak a Duna menti svábok.

A történet Adam Stolz Németországból való idetelepülésével kezdődik. Ő Irkenbachból, a Rajna menti Mannheim mellől származott. Cservenkán alapított családot. Tizenhárom gyermeke közül Heinrich 1854-ben született. Korán elvesztette szüleit. A négyéves iskolai képzés után árva gyerekként Bajára került, ahol egy ércöntő műhelyben inaskodott. Munkakeresés közben megfordult Budapesten, Győrben, Sopronban, eljutott egészen Salzburgig. Ott katonai szolgálatra kapott behívót. Altiszti kiképzésben részesült, amely tudásnak a matematika, a könyvelés terén később hasznát vette. 1882-ben fektette le az ércöntőde alapjait. A katonai szolgálat letelte után feleségül vette a cservenkai Elisabeth Heß-t. A feleség hozományából és egy fejőstehen árából indította el a vállalkozását. Házat épített, majd kialakította az öntödét, két lóerős gőzgéppel és két munkással a kezdetén.

Termékei iránt nagy volt az érdeklődés. Gyártott többek között 0,25–3 kg-os kolompokat apróbb és nagyobb jószág számára, ezenkívül iskolai csöngőket, gyertyatartókat öntött, valamint vasalókat szabóműhelyekbe. Portékáját vásárokon árulta Bácska-szerte. Ma már megmosolyogni való a két lóerős gép, de hajdanán nagy hasznát vette. A család bővült, öt fiuk született. Ők mindannyian kereskedelmi iskolát fejeztek be, és az I. világháború után hazajöttek. Károly, József és Vándor az öntőműhely munkájába kapcsolódott be, míg ketten a kereskedelemmel való teendőket látták el. Németül, magyarul és szerbül beszéltek. A gyár neve Stolz Heinrich és fiai volt.

1920-ban a műhelyből egy 20×8 méteres gyáracsarnokba költöztek. Nehéz körülmények között dolgoztak a munkások a nagy melegben. Hetente egyszer történt az ércolvasztás, más napokon a csiszolás folyt. Az akkori piaci kínálatban a Stolz-gyár termékei igen keresettnek számítottak. A híres hódási (Odžaci) kendergyár gépparkját ők készítették. (Az angol tengerészetnek gyártottak ott köteleket.) Később a permetezőpumpához állítottak elő alkatrészeket. 1924-ben a tulajdonosok mellett három öntő, öt fémesztergályos, négy lakatos, négy inas és három-négy segédmunkás dolgozott. A késztermékeket saját kereskedésükben értékesítették Újvidéken. A termelés bővülésével korszerűsítették a berendezéseket is. 1925-ben kezdték gyártani a vízvezetékhez szükséges csöveket: az egész országot ellátták a szerelésekkel.

A sikeres termelés eredményeként 1935-től nemcsak a Jugoszláv Királyságban kapott vezető szerepet a gyár, hanem a budapesti és a bécsi üzemeket is megelőzte. Berlinbe és Franciaországba szállított árut. A szomszédos országokon kívül Törökországban, Egyiptomban és más arab államokban is értékesítették termékeiket. A Jugoszláv Vasutak éveken át a megrendelője volt. A déli országrészben gyümölcs- és szőlőültetvényeket létesített az ország, mindezeket a Stolz-féle permetezőkkal látta el.

A II. világháború előtt százhusz munkást alkalmaztak. 1945. január 15-én azonban kártyavárként omlott össze az egész addigi, nagy hírnévre szert tett üzem: az új hatalom elkobozta, azaz konfiskálta a tulajdonosoktól. Ők addigra Németországba távoztak.

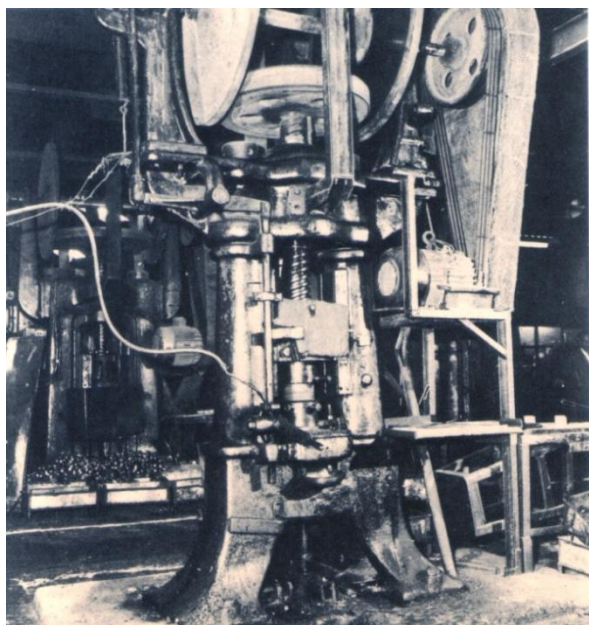
1946-tól Istra néven működött a gyár. 1958-tól az Isa Sekicki/Lipári úton épült üzem folytatta a munkát, egészen a közelmúltig: a privatizációs folyamat során csődbe jutott, majd

bezárt. Mindaddig a helybelieknek és a környező településekről beutazóknak nyújtott munkalehetőséget évtizedeken át. 1970-ben ezerhétszáz dolgozót foglalkoztatott. Nagypám is ott dolgozott. A Stolz-birtok helyén ma az államvédelmi szervek bázisa található, amelyet a nép egyszerűen „Stolc”-nak nevez.

Ügyes, sokoldalú vállalkozót tisztelhetünk Stolz Heinrich személyében. Felvirágoztatta a város iparát, alkalmazkodott a mindenkori kereslethez, míg a történelem vihara el nem sodorta a családot. Sírja a református-evangélikus temetőben található. Közeli rokonai nincsenek, így a nagyméretű síremlék az enyészetnek van kitéve. A Brauchber család helyez el rá virágot és koszorút. Munkássága alatt Stolz Heinrich Kúla hírnevét messzire vitte. Az ipari fejlődés fénykora fűződik a családhoz. Az ország – legyen az Magyarország vagy a Jugoszláv Királyság – ipari fejlődéséhez nagymértékben hozzájárult.

Az egykori gyárrészeg helyén ma a Tvrdava szórakozóhely található. Egy táblát megérdemelne az alapító a 135. évfordulóra.

Forrás: *100 godina Fabrike armatura Istra Kula*. Kúla, 1982, 30–34.

Szekula Jenő újságíró, író

Szűkebb környezetünk Szekula Jenő író, újságíró életpályájáról igen keveset, jóformán semmit sem tud. A helytörténeti kutatásunk során fedeztük fel mi is, és e munkánkkal szeretnénk behozni a köztudatba.

A Magyar életrajzi lexikon adatai szerint 1880. december 29-én született Kúlán. A katolikus anyakönyvekben nincs adat róla, más vallású lehetett. Gyerekkorát Kúlán töltötte, ahol a soknemzetiségű közeg nagy hatást gyakorolt rá, s ez későbbi irodalmi tevékenységére is nagymértékben hatott. Pestre kerültek, miután apja tönkrement, majd eladta nem túl nagy birtokát, s a maradék pénzzel vállalkozásba kezdett. Szekula Jenő középiskolai tanulmányait a Markó utcai főgimnáziumban végezte. Eredetileg jogi pályára készült, de elsodródott a hírlapírás és az irodalom felé. Csakhamar az újságírói társadalom megbecsült tagjává vált. A Pesti Hírlapban tárcákat közölt. Kis József hetilapjában, A Hétben novellákkal jelentkezett. Az újságban folytatásos regényeket írt. Első verseskötete huszonegy éves korában jelent meg Novemberi éjszakák címmel, 1901-ben. Több mint egy évtizedes munkásságát a Budapesti Újságírók Egyesülete 1911-ben olaszországi, római tanulmányúttal jutalmazta, amelyet gróf Zichy János vallás- és közoktatási miniszter bocsátott az egyesület rendelkezésére. Ekkor már több lexikon jegyezte nevét. A Szinnyei-féle Magyar írók élete és munkái (XIII. kötet, 1909) még csak az első kötetről tesz említést, a Révai lexikona (XVII. kötet, 1925) már bővebb szócikket közöl megszáporodott munkáinak részletes bibliográfiájával.

Az I. világháború, ha nem is törte derékba pályáját, de megtorpanásra készítette. 1915-ben súlyos golyósebet kapott az olasz fronton, a lapok a halálhírért keltették, de felépült. Gyógyulása után megtették a déli hadsereg hivatalos lapjának, a Belgrádi Híreknek a szerkesztőjévé. Ott több tárcája is megjelent (Tavaszi Szerbiában, Vid napja, azaz Vidovdan). Háborús élményeit később több kötetben írta meg (Dr. Pokol, elbeszélések, 1919; Idegen katona, 1922; Az ezredes halála, kisregény, 1923; A faltörő kos, 1924). A Tanácsköztársaság idején a forradalmi kormányzótanács elnöki osztályának sajtóelőadója volt.

Népszerűnek hitt és mondott regényeiben híres emberek életrajzát dolgozta fel (Róma szörnyetege, Néró császárról, Királyné a vérpadon, Marie Antoinette tragikus élete, Rudolf királyfi szerelme és halála), valamint az antik világba helyezte meséit (Római nő és a rabszolga, 1927, Akvinkum, Debrecen, 1922). Jelentős azoknak a műveknek a száma is, amelyekkel bácskai témákat elevenít meg, a nemzetiségi kapcsolatokra és feszültségre próbál választ keresni a magyarosítás nem titkolt szándékával (A fekete báró, 1913, A zombori százszorszép kisasszony, 1922, Palánkai vadludak, 1935).

Megírt egy csomó sikeres és félsikerű regényt, novellát, ezután letette a tollat. Három regénye, száznál több elbeszélése cseh nyelven is megjelent. Krúdy Gyula emlékezik meg Szekuláról, ahogyan esténként hallgatagon üldögélt egymagában a Fészek Művészklubban.

Művei közül ma már kevés lelhető fel az antikváriumok kínálatában: Kóbor rémek (1927), Az eszkimó lány (1932), Féltékenység, kisregény (1938). A száműzött c. ókori tárgyú kisregényében leírások találhatók a romjaiban heverő Aquincumról. Ismertebb regényei még: Bolondvár, Ezüst álarc (1920), A számárfej, Vörös Ezekiel, A kétarcú férfi, A négykezűek, Kóbor rémek (1927), Éden a pokol felett (1928), A tűzhenger (1931). A Pesti Hírlap Könyvek Légrády Testvérek nyomdájában jelent meg a Két kun c. könyve.

Érdekfeszítő, romantikus, változatos témájú regényeivel nagy népszerűsége tett szert. Színes és szórakoztató meseszövése ellenére népszerűsége éppen a komolyabb tartalom hiánya miatt csökkent. 1970. I. 19-én hunyt el Budapesten 90 éves korában.

Szekula alkotói tevékenységét áttanulmányozva javasoljuk, hogy a Népkör könyvtára vegye fel az író nevét, helyezzenek el egy emléktáblát. Mivel sem szülőházáról nem tudunk, sem más nyoma nem maradt szülővárosában, így lehetne neki emléket állítani. A helyi újság, a Kúlai Kommuna is közölhetné életrajzi adatait az olvasóknak. Szerintünk az író hozzájárult a több kultúrát befogadó Kúla magyarságának bemutatásához. Igyekszünk beszerezni legalább egy művét, hogy elolvassuk.

Forrás:

Magyar életrajzi lexikon. 3. köt. Bp., Akadémiai Kiadó, 1965, 181–182.

Két évszázad emlékére. Kúla, 1971, Kúlai római katolikus egyházközség, 182. old.

Internet: mek.oszk.hu

Kalapis Zoltán: *Életrajzi kalauz.* 3. köt. Újvidék, 2003, Forum, 183–184.

Regécz László művelődésszervező

Kúlán a magyar művelődési élet elképzelhetetlen lenne Regécz Laci bácsi nélkül. Nincs olyan rendezvény, ahol jellegzetes zöld kerékpárjával fel ne tűnne az elmaradhatatlan fényképezőgéppel a nyakában. Megörökíti a nevezetes eseményeket, melyekről a magyar lapokban gyakran hírt adnak. Számítógépen mindezt megőrzi. Adatbázisát illetően bármikor nyugodtan fordulhatunk hozzá.

Regécz László Újverbászon született 1947. október 3-án. Az iskolát magyar nyelven Kúlán kezdte az akkori, Kőrösi Csoma Sándor nevét viselő általános iskolában. Tanulmányait a helyi közgazdasági középiskolában folytatta. Közlekedési főiskolát fejezett be Újvidéken. Nőtlen, az idén tölti be 70. életévét. A kúlai Kulatrans közlekedési vállalat turisztikai irodájában dolgozott évtizedeken át. Számos iskolai kirándulást, társasutazást szervezett az egykori Jugoszlávia területére és a környező országokba. Részt vett idegenforgalmi tanácsadásokon. Ennek a virágzó korszaknak a vállalat leépülése, majd csődje vetett véget. Ekkor nyugdíjba vonult, de egy percre sem tétlenkedik azóta sem.

Ötvenegy éve lesz annak, hogy művelődésszervezőként porondra lépett. Mindössze 19 évesen beiratkozott a Bartók Béla Művelődési Egyesületbe, a mai Népkör Magyar Művelődési Központjogelődjének tekinthető egyesületbe. Fiatal kora ellenére komoly feladattal bízták meg: az egyesület titkári teendőivel. Ez a sokrétű feladatkör mindig új, bővülő kihívásokkal határozta meg az életét, életvitelét. Nincs olyan rendezvény, ahol ne ajánlaná fel segítségét, ahol ne bíznának rá fontos és felelősségteljes feladatokat. Az 1967/68-as évad elején csupán egy szereplő helyére ugrott be, végül 1990-ig maradt a magyar színjátszó társulatnál. Ez nem csak a színpadot jelentette: az évek során Laci bácsi számtalan színdarab szöveggönyvét is begépelte annak idején írógéppel, majd sokszorosította őket. Amikor csak alkalom adódott rá, mindig derekasán helytállt. Azon túlmenően, hogy tizenkét előadásban és több zenés darabban játszott, hat előadásban a zenei felelős feladatát is elvégezte. Szerepet vállalt felnőttek és gyerekek számára készült szerb előadásokban is. A Köztársasági (később Szerbiai) Amatőr Színházak Fesztiválja szervezőbizottságának állandó tagja 1973-tól. 1997-ben megünnepezték a magyar színjátszás 100 éves jubileumát.

A helyi kóruskultúra története és jelene a kisujjában van. Minden kórusban vezető szerepet tölt be. 1966 óta a kórusok meghatározó basszusa. Ettől az évtől kezdve a Szent Cecília kórusban is aktív tag. A zene, a kórusmuzsika meghatározó részévé vált életének. Ma is kiemelkedő tagja a 2010-ben alakult Bartók Béla vegyes és kamarakórusnak. A 2012-ben indult Árvácska népdalkör is meghívta soraiba.

Regécz László fontos szerepet vállalt és vállal a közösségek megszervezésében, munkájuk segítésében, a helyi magyar művelődési élet folyamatos működésében. Kottákat nyomtat, egyben tartja a társaságot, rendezvényeket tervez és szervez, egyenleti pályájukat. Sok áldozatot kívánó tevékenységet végez, önkéntes munkáját beleadva. A Népkör választmányi tagja. A „mindig látható láthatatlan” jelzővel illette őt az egyesület, amikor felterjesztették a magyar kultúra napja kitüntetései közé: a Plakettet Zentán vehette át 2017. január 14-én. A rangos elismerés egy életműért szólt.

Laci bácsi jó kapcsolatot ápol a helyi magyarsággal. Már több nemzedék fordult meg a Népkör szakcsoportjaiban az elmúlt öt évtized alatt, amióta jelen van. Hatalmas tudással bír a helyi értékeket és a Szent György római katolikus templomot illetően bármilyen kérdésben. Ezért is esett rá a választás a mentorunk mellett, hogy a Nyugat-Bácska kollégium értéktáró programjának helyi koordinátora legyen. Sikerült az épített örökségről számot adni, sok interjúalanyt találni. A begyűjtött adatok a Lakiteleki Népfőiskola kiadásában jelentek meg könyv formájában DVD-vel. A helyi hungarikumok feltérképezése volt az elsődleges cél. A vajdasági értéktár gyarapításához is hozzájárult képanyagával.

Laci bácsi huzamosabb ideje a pasztorális tanácsnak is tagja, ugyancsak szerteágazó és értékmentő tevékenységgel. Csütörtökönként, a fogadónapon is segédkezik az irodai adminisztrációban. 2009-től a KÉK (Keresztény Értelmiségi Kör) helyi csoportelnöke. Neves előadókat hív meg az összejövetelekre. A temetéseken együtt búcsúztatja a kántorral az elhunytat.

Tíz éve, hogy fotókkal is dokumentálva önszorgalomból jegyzéket készített a kúlai katolikus temetőben található sírhelyekről. Felkutatta az élő hozzátartozókat is az internet segítségével. Sok külföldre szakadt hazánkfiának, főleg egykori német lakosok leszármazottjainak nyújtanak támpontot azok az adatok. 2010-ben, felkérésre, hasonló módon készítette el az adatbázist a helyi református-evangélikus temetőben nyugvó személyekről. 2013-tól a zsidó temetőről készülő adatbázis alapjait igyekszik lerakni – első lépésben a megfelelő fényképtárat létrehozni.

Regécz László ezenfelül Juhász András Kúla helytörténetéről írt kéziratát is megszerezte.

Szeptember elején hagyományörző napokat tartunk. Ebből is kiveszi a részét. A Keresztúr nevet viselő települések találkozájára kíséri el a szomszédos Bácskeresztúr néptáncscsoportját, hogy tolmácsként segítsen nekik. A Rotary Club által támogatott koncert műsorvezetője volt. Évente kétszer a Szenteleky Kornél emlékére rendezett ünnepségeken is képviseli Kúlát a kórossal. Kalocsán, testvérvárosunkban is fellépett többször.

Számunkra a szórványban igen nagy jelentőséggel bír egy ilyen személynek a jelenléte, együtt lélegzése a közösséggel. Már a 2018. április eleji Szakácsy Sándor-emléknapra készül, hogy a Népkör megalapítóját méltóképpen megünnepelhessük. Fáradhatatlan, önfeláldozó, helyi értékeket felkutató és dokumentáló tevékenysége, frissessége nyugdíjas korában is megmaradt.

Szerintünk egy állandó fotókiállítás sokakat vonzana. A mai iskolások szüleit, nagyszüleit láthatnák viszont a kordokumentumnak beillő képeken. Még jobb lenne egy díszes kiadványt megjelentetni a Népkör közelgő 150. évfordulójára. A tervezett feladatok megvalósítása ösztönzőleg hat a következő nemzedékekre. Egy hasonló kultúrmunkásra lenne szüksége településünknek. Mondhatjuk, hogy ő városunk krónikása. Érdeme, hogy hozzájárult a több kultúrát magába fogadó Kúla magyarságának megmaradásához.

Forrás:

„Ha te nem csinálnád, nem volna itt semmi...” *Magyar Szó*, LXXIV. évf. (2017. február 27.) 46. sz.

A látható láthatatlan. *Hét Nap*, LXXII. évf. (2017. február 1.) 5. sz.

Szóbeli közlés: Regécz László.

Juhász András tanár, helytörténet-kutató

Juhász András köztisztviselőnek örvendő külai volt tanító, tanár, iskolaigazgató munkásságával foglalkozunk dolgozatunkban. Kíváncsiak voltunk arra, milyen emlékeket őriz gazdag pályafutásáról. Otthonában kerestük fel, és a következőket tudtuk meg.

Közösségünk rangidős oszlopos tagja mára 89. évébe lépett, visszavonultan él feleségével, Jolánnal. Két fiút neveltek, Attilát és Endrét. Endrét súlyos betegség után vesztették el. Unokájuk, Andor jelenti mindennapjaik örömét. A beszélgetés alatt András bácsi szeme sokszor fel-felcsillant, a régi emlékek feltárultak, néha el is érzékenyült.

A gyökerektől indulva a családját mutatta be legelőször. Földműves szülőktől származik. Édesapja, id. Juhász András 1893-ban született, édesanyja, Kurin Mária 1901-ben. Hárman voltak testvérek: Ilona 1920-ban született, csak 8 évet élt. Péter bátyja 1925-ös volt, elhunyt már. András bácsi 1929. január 23-án látta meg a napvilágot. Szülei a külai határban több szálláson éltek: a Horváth- és az Emrich-szálláson. Kurin nagypapa fiákeros volt benn a városban, kiskorában tőlük járt iskolába. Amikor nagybácska lett, Keresztúr felől a kövesúton tette meg az utat. A polgári iskola négy osztályát befejezve egy évet szünetelt, mivel a tanítatásának költségére kellett előteremteni a pénzt. A szabadkai tanítóképzőbe iratkozott be. Szép emlékek maradtak meg róla.

Még a közelmúltig részt vett az iskolai találkozókban. A munka mellett végezte el a pedagógiai egyetemet Rijekán, tanári diplomát szerzett.

Pedagógusi pályafutását a helyi általános iskolában kezdte, melynek akkori neve Vuk Karadžić, majd Druga osmoljetka volt. 1955-től Kőrösi Csoma Sándornak hívták, most a Petőfi Brigád nevet viseli – ennek az intézménynek vagyunk mi most a tanulói. A háború utáni tanítói tevékenysége ma már szinte elképzelhetetlen: délelőtt tanított egy osztályt, délután a másikat. Később tanár lett, ötvenhárom diák is besúfolódott egy tanterembe. Itt jegyezzük meg, hogy a mostani felsősök ötödiktől nyolcadikig összesen 39-en vannak! Akkor három magyar és egy szerb tagozat volt korosztályonként. Most fordított az arány. A régi épület a mai Josip Kramer utca felé magánlakás volt, ezért helyhiánnyal küszködtek. Iskolánk tavaly ünnepelte fennállásának 160. évfordulóját. Nagyon sok kép gyűlt össze. András bácsi saját maga hozta el a több cipősdoboznyi képet, diplomát. Az időutazás az 1960-as, 1970-es évekig vezetett. Órákon át válogatta tanárnőnkkel a képeket, mindegyikről ismerte a hozzá fűződő történetet is. Sok tanítványának a neve megmaradt emlékezetében. A mai iskolások nagyszüleit tanította, a szülők néptáncos, színjátszói évei alatt András bácsi a Nép kör alelnöki tisztét töltötte be. Most a tiszteletbeli alelnöki titulus büszke viselője.

A kiállítás képei között érdekes volt felfedezni ezeket a kordokumentumokat. Az akkori pedagógus gondot viselt a tanítványaira. Megrendülve mesélte, hogy egy szegény sorsú kisfiút meglátogatott az otthonában, ahol sem ágy, sem szalma nem volt. A földön aludt a gyermek. Ilyenkor gyorsan intézkedett, hogy segítsenek a rászorulóknak.

Az alsó osztályokban való tanítás mellett a technika tantárgyat is tanította beszélgetőtársunk. Hét évig tornatanárként dolgozott. Az akkori sporttevékenységekből alaposan kivették a részüket a diákok is. A sok gyakorlás eredményeként Jugoszláviában az első helyezettek lettek a fiúk „négyzetelésben” (négy tűz közt), a lányok a második helyen végeztek. Belgrádban az ifjúság napján, Tito születésnapján a tornagyakorlatok bemutatásában vettek részt a Partizan stadionban. Technikából második díjat szereztek az

országos versenyen, az ifjú technikusok szakkörével. Fénykép is őrzi a díjátadást. Az iskola telelést is szervezett, Szlovéniába és Lengyelországba jártak síelni. A szülőknek nem kellett a felszerelésről gondoskodniuk, az iskola mindent beszerezett. Szerinte kevesebb teher volt akkor a tanulók szülein. Sok más tárgyat is tanított András bácsi vagy Bandi bácsi, ahogy egyesek nevezik. Kivétel a zene és az idegen nyelv volt. Igazgatóként felelősségteljes munkakört töltött be 1972 és 1981 közt. Ekkor épült fel az új iskola. Ezután Zomborba helyezték tanfelügyelőnek. Nyugat-Bácskában ő vezette a továbbképzéseket. Őt magát is meglepte az, hogy a lakásgazdálkodási szövetkezet élére került egyik napról a másikra. Új kihívások elé nézett.

A Népkör Magyar Művelődési Központ munkájába aktívan bekapcsolódott. Alelnökként számos rendezvény szervezéséből kivette a részét. Ebben az időben a régi épületet lebontották, és sok önkéntes munkával felépítették a jelenleg is kibővítés alatt álló székhelyet. Az első MIREK kézimunka-kiállítást az ő közreműködésével tartotta meg a Bada házaspár. A tánccsoportok tevékenységét újra beindította Baracskai Erikával. Fáradhatatlanul jártak a szemlékre, kórusfesztiválokra a művelődési egyesület tagjai. A külai Népkör a Délvidéken a legrégebbi ilyen intézmény, 1868-ban létesült, a szabadkai és az eszéki előtt. Jövőre háromnapos megemlékezésre kerül sor április elején.

A helytörténeti kutatásokkal András bácsi még az iskola berkeiben kezdett el foglalkozni. A diákok a padlásokról hordták le az ott porosodó tárgyakat. Szerinte egy tájház, múzeum vagy akár csak egy állandó kiállítás létrehozása nagyon fontos lenne. A gyűjtést újra be kell indítani, amíg fellelhetőek a régiségek. Arról mi is meggyőződünk, hogy a Juhász házaspár nagyra értékeli a hajdani használati tárgyakat. A falon egy szapulófát láttunk felakasztva, és megtudtuk, hogy a ruha mosására szolgált. Innen maradt meg a kifejezés átvitt értelemben, hogy szapulnak valakit, amikor szidják. A helytörténeti kutatások nagy előrelépést jelentenek. Ő 200 oldal kézzel írt gyűjteménnyel rendelkezik. Mivel Kúláról magyar nyelven 46 éve jelent meg tanulmány, egy monográfia kiadása nagyon időszerű lenne. Sajnos egészségi állapota nem engedi meg jelenleg, hogy tovább dolgozzon rajta. Próbálkozás történt a számítógépes feldolgozásra témakörök szerint, de ez is elakadt. Egy fél szekrényi fotógyűjtemény is van a tulajdonában azokból az időkből, amikor egy fényképnek nagyobb jelentőséget tulajdonítottak, mint ma. Ez is rendezésre vár.

Juhász András személyében egy olyan embert tisztelhetünk, aki közösségünkért nagyon sokat tett. Kiállt a Népkör mellett évekig, amikor beolvasztották volna más egyesületbe, vagy a székházat vették volna el. Nincs olyan család a városunkban – nem csak a magyarok közt –, aki ne ismerné őt. Munkásságának eredményeként ma 20 csoportot foglalkoztat a Népkör. Ténykedése alatt újjáalakult a könyvtár, mely teljes egészében magyar nyelvű könyvtári gyűjtemény.

Juhász tanítóbácsit, ahogy legtöbben nevezik, követendő példaként mutattuk be, hogyan lehet a szórványban rengeteget tenni a magyarságért. Szorgalom, kitartás, szeretet az, amely jellemezte aktív munkásságát. Tanárként vagy igazgatói beosztásban, közéleti munkásként vagy „népkörösként” mindannyiunk javát szolgálta. Reméljük, élettapasztalatával, tanácsaival hozzájárul a magyar művelődési élet fenntartásához. Kiadta A Népkör 140 éve c. könyvet is.

A Népkör emeleti részének kibővítésével egy néprajzi bemutatóterem létrehozására nyílik lehetőség. Szívesen bekapcsolódnánk e projektumba, mert azt tapasztaltuk,

hagyományaink, értékeink megőrzése nagyon fontos. Ez megmentené tárgyi örökségünket a következő nemzedékek számára.

A dolgozat anyagának gyűjtése közben megértettük, hogy bizakodónak kell lennünk, hiszen elődeink is sok-sok lemondás árán, önkéntes munkával érték el, hogy e közösség megmaradjon. E téren Juhász András bebizonyította, hogy életműve nem volt hiábavaló, maradandót alkotott. Szent Bernát szavait idézzük: „Lángolni és világítani!